

Att maximera slumpen

Regional utvecklingspolitik likställs allt oftare med åtgärder som förstärker de största städerna.

Storhetens logik ses som det enda alternativet. Ideologiskt färgad metropolstatpolitik håller på att ta en hegemonisk ställning. Landsbygdspolitik tonas ned. Landskapsförbundens plan uppfattas som ställningstaganden utan relevans. "landskapsmänniskornas" önsketänkande, regionalpolitikens folklore.

Under samma tid skisserar man avtal mellan de största städerna och staten. Man talar om innovationsstäder. Allt större delar av landet uppfattas som en periferi vars öde inte intresserar och vars roll i samhället man inte vill eller kan gestalta. Kunskapen och synen på möjligheter som Finlands brokiga geografi erbjuder har drunknat i innovationsgungfly.

Storstadsmodeller som kopierats från utlandet antas fungera här på samma sätt som i miljonstäder. Det är lätt att trola fram en fantasivärld där man inte behöver ta till hänsyn vår geografi som baserar sig på små lokala samhällen. Från ett flygplan kan man inbilla sig ett land med korta avstånd och täta regionala strukturer. Innovationselitens liv är lätt och tryggt genom den ljuva perspektivs villan och de påhittade fantasierna.

» Principen skulle vara ett område, ett program, en utvecklingsorganisation.

I stället för önsketänkande som inte baserar sig på realiteter behöver man i regionalpolitik äkta tänkan- de. Utgångspunkten är geografien: ett land som består av små lokala samhällen. Ett sådant Finland har stigit till världsklass, inte ett land som bara uppskattar storstäder. Vår konkurrenskraft och framgång har rest sig nerifrån, från lokala samhällen. Det här fundamentet har inte förändrats. Finland blomstrar också i framtiden om vi kan ta hand om alla lokala samhällens och alla invånarnas möjligheter till framgång och lycka.

Det är alltför vågat och grundlöst att anta att framgången bara kan födas i vissa miljöer. Ännu oskäligare är det att tro att Finland kan bli ett storstadssamhälle. Principen för Finlands äkta regionalpolitik är att skapa förutsättningar. Alla regioner och lokala samhällen är lika viktiga.

I regional utveckling gäller ett slags evolution: man måste erbjuda den gynnsamma slumpmässigheten maximala möjligheter. Man måste ge rum till oväntade kombinationer. Om man tryggar mångfaldiga möjligheter kan det fantastiska hända: de riktiga människorna och de riktiga sakerna möts på de riktiga platserna. Genom att skapa likvärdiga möjligheter för alla regioner och localsamhällen skapar man nya uppfattningar, nya arbetsplatser, nya hjältesagor.

Det är möjligt att skapa en modell för möjligheterna att skapa regional utveckling i Finland. Först delar man landet i ungefär etthundra utvecklingsområden. Företag, medborgarorganisationer, läroanstalter och administration grundar ett lokalt kompanjonskap som gör upp ett utvecklingsprogram för det egna området. När alla är enhälliga överenskommer man om ett avtal för att förverkliga programmet. Resurserna kommer från kommuner, företag, staten och EU. Principen skulle vara ett område, ett program, en utvecklingsorganisation.

För att förverkliga den ovan nämnda konstellation måste man lägga ner program som baserar sig på konkurrensutsättningen och storstadstänkande. Man måste också kritiskt utvärdera de nuvarande regionala utvecklingsbolagen och allokera resurserna på nytt. Man måste evaluera vilken roll landskapsförbundens och deras planers har.

Att förverkliga min idé skulle förenkla organisation för regional utveckling, man skulle inte mera anta att bara vissa områden skall ha framgång och slutligen skulle man ge maximala möjligheter till slumpmässigheten och överraskande idékombinationer.

Skribenten är professor i regionalvetenskap vid Vasa universitet

Kommunerna med i välfärdstalko

KOMMUNREFORMEN

Kommunernas lagstadgade uppgift är att bevaka och främja sina kommuninvånarnas välfärd. (Kommunallagen 1 §, hälso- och sjukvårdslagen 12 §). Även i den nya kommunallagen och socialvårdslagen, som är under beredning, betonas kommunens förpliktelse att främja av välfärden. Kommunerna har många lagstadgade uppgifter. Enligt en listning är de cirka 550 stycken.

Många av dessa uppgifter är nära förknippade med kommuninvånarnas välfärd. Främjandet av välfärd, hälsa och mental hälsa borde förverkligas i kommunerna både över förvaltningsgränserna och sektorgränserna, i samarbete. Viktiga samarbetspartners är både den privata sektorn och frivilliga sektorn. Mellan dessa aktörer behövs nya slag av partnerskap och dialog.

Vad avses med termen välfärd? Välfärd är ett mångdimensionellt och svårdefinierat begrepp. Alldardt (1976) har definierat välfärd som ett tillstånd, där människan har möjligheter att tillfredsställa sina centrala behov.

Han indelar välfärden i följande klasser: levnadsstandard, samhörighetsrelationer och självförverkligande. Välfärden kan till vissa delar mätas men den innehåller även många svår- mätbara saker, som exempelvis hör ihop med individens värden.

Välfärd uppstår som ett resultat av verksamheten bland kommuninvånarna, deras anhöriga, näromgivningen och kommunens servicesystem. Kommuninvånarna bär själva ansvar för sin egen välfärd.

Välfärd kan beskrivas åtminstone utifrån följande perspektiv: kommuninvånarnas levnads- villkor, livsstil och riskfaktorer, hälsotillstånd, upplevd livskvalitet, delaktighet, arbets- och funktionsförmåga, trygghet samt kommunens servicesystem. Då välfärdsnivån är hög lägger man inte märke till den men när den sjunker, märks det snabbt. Till exempel en allvarlig sjukdom, arbetslöshet, skilsmässa, ensamhet eller brist på meningsfull sysselsättning påverkar snabbt välfärden.

I välfärden är det fråga om mycket små men oerhört vik-



Att främja välfärden är som att sätta in pengar på banken, det är en investering i en livskraftig och välmående kommun. Därför utmanar Kristiina Strandman de österbottniska kommunerna till välfärdstalko.

FOTO: FUTUREIMAGEBANK

tiga saker, såsom hem, familj, och vänner, arbete och utkomst, hälsa och meningsfull sysselsättning. I den nordiska välfärdsstaten har människor i alla åldrar och även olika befolkningsgrupper, exempelvis utvecklingsstörda lika rätt till välfärd.

Enligt Finlands kommunförbund är målsättningen för kommunens strategiska ledning att bära ansvar för invånarnas välfärd, lokal livskraft och hållbar utveckling nu och i framtiden. Som stöd för ledningen och beslutsfattandet behöver kommunerna information, i detta fall uppgifter om välfärd.

Tillgängliga uppgifter om kommuninvånarnas välfärd borde finnas i sådan form att de kan utnyttjas i kommunens ledning, beslutsfattande och utvecklingen av servicesystemet.

Information om välfärd finns till exempel i databaserna för Sotka-net, FPA, THL och Statistikcentralen. Välfärdsuppgifter fås även från olika kommunundersökningar och olika välfärdsbarometrar som utförts i området. Erfarenhetsbaserade uppgifter kan endast fås av kommuninvånarna själva.

Lagen (hälso- och sjukvårdslagen) förpliktar kommunerna att uppgöra en välfärdsberättelse en gång per fullmäktige-

period och att årligen följa upp hur kommunen lyckats förverkliga de välfärdsfrämjande åtgärderna som intagits i berättelsen.

Välfärdsberättelsen kunde vara det verktyg som används för att få välfärdsuppgifterna i sådan form att kommunens olika sektorer på olika nivåer kan dra nytta av dem i sin dagliga verksamhet. På så sätt kunde kommunen konsekvent sträva efter att påverka att det arbete som görs i kommunen stöder välfärdens starka sidor och sträva efter att minska de dåliga sidorna i välfärden.

I landskapet Österbotten har välfärden lyfts upp som en del av hela landskapets strategi. Kommunerna utarbetar sina första välfärdsberättelser. Välfärdsforskning och -utveckling idkas aktivt inom vårt område.

Som ett exempel kan nämnas Bower, Österbottens kluster för välfärdsforskning och kompetens, som genom forskning, utveckling, utbildning och utvärdering främjar österbottningarnas välfärd.

Vid Vasa universitet publicerades den 19 mars resultaten för den regionala hälso- och välfärdsundersökningen i Österbotten (ATH) som THL utfört. Undersökningen ger information

om hur österbottningar i olika åldrar upplever sin välfärd.

Dessa uppgifter kompletterar de redan befintliga uppgifterna om välfärd, eftersom resultat visar hur människorna upplever sin välfärd eller sitt illamående. Utöver alla nyheter om människornas illamående borde vi även lyfta fram framgångsrika historier om välfärd, som det nog finns av i kommunerna.

Även medlemskommunerna (Kaskö, Korsnäs, Kristinestad, Malax och Närpes) inom Kust-Österbottens samkommun för social- och primärhälsovården (K5) har i början av den nya fullmäktigeperioden inlett utarbetandet av kommunens välfärdsberättelse.

Målet är att samtidigt med utarbetandet av kommunernas välfärdsberättelser skapa en modell för en välfärdsberättelsehelhet som beaktar Österbottens särdrag, en modell som bäst betjänar ledningen i områdets kommuner. För detta fås sakkunnigstöd bland annat av Bower - nätverkets aktörer och Institutet för hälsa och välfärd (THL).

K5-kommunernas välfärdsuppgifter sammanställs bland annat med hjälp av en modell för elektronisk välfärdsberättelse som utarbetas inom Norra

Finlands Kaste-projekt (www.hyvinvointikertomus.fi), THL:s välfärdskompass (hyvinvointikompassi.thl.fi) och statistik- och indikatorbanken Sotka-net (www.sotkanet.fi).

Ett av Österbottens särdrag är den starka delaktigheten. Ett bra exempel på detta har varit medborgarråden som Vasa universitet och andra aktörer lett tillsammans och som bidragit till att få kommuninvånarnas röst bättre hörd.

Vad kunde då poängteras ur välfärdsperspektiv exempelvis i den nu aktuella kommun- och servicestrukturen. Ätminstone det att fungerande grundservice borde finnas nära kommuninvånarna. Serviceinnehållet i kommunerna borde utvecklas så att det bättre motsvarar dagens servicebehov. Servicen borde vara tillgänglig för olika befolkningsgrupper.

Åtgärder som främjar välfärden och som inverkar på kostnaderna är till exempel förebyggande av höftledsbrott hos äldre, till exempel att förse vinterskor med nabbar samt att kartlägga och åtgärda farliga ställen på gårdar och i hemmet, sanda gåtor och gårdar samt ge handledd träning med fokus på balans och muskelstyrka för att förhindra fallolyckor.

För priset av akutvården av ett höftledsbrott (cirka 25000 euro) kan vi genomföra många förebyggande åtgärder. För att inte tala om situationer där höftledsbrott leder till att den äldre blir invaliderad för resten av livet och inte klarar att sköta sina dagliga sysslor i sitt eget hem. Åtgärder för att upprätthålla arbets- och funktionsförmågan för personer i arbetsför ålder är lönsamma både ur kommuninvånarnas och samhällets synvinkel.

En person som på grund av dålig arbetsatmosfär exempelvis insjuknar i depression, kan i värsta fall hamna på invalidpension mitt under sin bästa arbetskarriär. Priset för detta är högt för att inte tala om det mänskliga lidandet.

För barn och unga är åtgärderna som stöder familjernas välfärd viktiga. Våra barn är framtidens arbetstagare. Kostnaden för en ung person som marginaliseras för resten av sitt liv är cirka en miljon euro.

Med denna summa kan vi göra mycket. Marginaliseringen kan få sin början från till exempel problem inom familjen, mobbing i skolan, droganvändning, att den unga inte får någon utbildningsplats eller ungdomsarbetslöshet. Detta var endast några exempel.

Välfärden i kommunerna främjas i brett samarbete som stäcker sig över flera förvaltningar och överskrider sektorgränserna och där kommuninvånarnas egen aktivitet är en självklarhet. I välfärdskommunen har man insett att välfärden utgörs av partnerskap som baseras på bred dialog mellan kommuninvånarna och olika samfund (kommun, företag, frivilliga sektorn).

Välfärden bör främjas målmedvetet utgående från fakta. För att inte glömma att kommuninvånarna också själva ansvarar för sitt välbefinnande och med egna åtgärder kan påverka sin egen, sina närståendes och sin näromgivnings välfärd.

Att främja välfärden är som att sätta in pengar på banken, det är en investering i en livskraftig och välmående kommun. Jag utmanar de österbottniska kommunerna till välfärdstalko.

KRISTIINA STRANDMAN

AVD, koordinator för välfärds- och hälsoinformation, Kust-Österbottens samkommun för social- och primärhälsovård (K5) och Bower-nätverket